

Erre együttélő, egymással gyakran érintkező csoportokkal végzendő kísérletek adnának feleletet.

Vizsgálódásaimmal csupán a rokonszenv és ellenszenv kérdésének kísérleti úton való kutatási lehetőségeit igyekeztem feltárni, kipróbálni és rámutatni a probléma nagy jelentőségére.

A rokonszenv megnyilatkozás áthághatatlan válaszfalak ledöntésével kapcsolatokat, teremthet, önbizalmunk fokozásával kedélyvilágunkat kiegyensúlyozhatja, s értékeink kibontakozását maradéktalanná teheti. Az ellenszenv viszont elszigetel, kiegyensúlyozatlanná tesz, örömtelen marcangolásra készít és erőinket pocskolja.

Jelentőséggel bírna az, ha csak egymással rokonszenvező emberekből alkotnánk együtt élő, dolgozó csoportokat. A személyi ellentétek egyrésze elsímulna, feszültségek oldódnának fel, hivatásunkat könnyebben, eredményesebben és kellemesebben teljesíthetnénk.

Az ehhez vezető egyik út a rokonszenv és az ellenszenv kísérleti úton történő vizsgálata.

Dr. Pentz Gáspár

A módszeres értekezletek és bemutató tanítások.*

A tankerületi királyi főigazgató úrtól azt a megbízást kaptam, hogy Önök előtt mt. Kartársaim egy 25 perces előadás keretében a módszeres értekezletek tervszerűsítéséről és az ú. n. bemutató tanításokról értekeztem.

Mind a két kérdés a tanári nevelő-oktató munka fontosságával és rendszerességével van kapcsolatban s míg a módszeres értekezleteken a tanári kar az oktatás didaktikai és módszertani problémáit eszmecsereik alakjában teszi vizsgálódásainak tárgyaivá, addig a bemutató tanítások a maguk közvetlen hatásaikban nyújtanak gyümölcsöző tanulságokat egy-egy tanítási egység életteljes felépítésének és tervszerű feldolgozásának szemléletében.

A módszeres értekezletek megtartását Rendtartásunk 95. §-a írja elő, amikor kimondja, hogy tanévenként kétszer, és pedig szeptember és február havában módszeres értekezletet kell tartani s bár az ú. n. bemutató tanítások tartására a Rendtartás kifejezetten nem ad utasítást, azok figyelembevételét is

* A szegedi tankerület kir. főigazgatósága által a tankerület polgári iskolai tanulmányi-felügyelői és igazgatói részére rendezett értekezleten tartott előadás.

lehetővé teszi, amikor a 75. §-ban az Óralátogatások c. fejezetben kimondja: hogy az igazgató keressen módot arra, hogy időnként egy-egy órán és az ezt követő eszmecserében több tanár, esetleg az egész tanári testület is részt vehessen. Kétségtelen tehát, hogy mai értekezletünkön mindkét felvett problémával foglalkozhatunk.

A két kérdést külön tárgyalva szóljunk először a **módszeres értekezletekről.**

I.

A módszeres értekezleten tárgyalható kérdések felvételére Rendtatásunk ad útmutatásokat; felsorolja, hogy az értekezleteken kell megvitatni az iskolai és házi feladatok, az iskolai olvasmányok, a könyv nélküliek s az oktatással tervszerűen összefüggő házi olvasmányok kiszemelésének és feldolgozásának szempontjait. A módszeres értekezleteken kell bemutatni a tanároknak az egész tanítási évre elkészített részletes tanmeneteiket, itt kell megbeszélni a tantárgyi koncentráció kérdését, a helyes magyar beszéd és fogalmazás behatóbb tanításának módzatait, a tanítás munkáját kiegészítő kirándulások tervezeit, a dolgozatok javításainak módját s amint a Rendtartás mondja: itt kell megvitatni általában mindama fontosabb didaktikai kérdéseket, amelyek alkalomadtán felmerülnek vagy hivatalos úton a testület elé jutnak, hangsúlyozván a Rendtartás, hogy mindezek a megbeszélések az egységes módszeres eljárások biztosítása céljából szükségesek.¹

Valóban bármely iskolának egyik legnagyobb értéke az, ha benne a tanulók nevelésében, oktatásában, az iskolai rend és fegyelem biztosításában egységes, közösen megállapított normák uralkodnak. Különösen a mai iskolának kell a tanítói és nevelői munka irányításában minden tekintetben helytálló, megalapozott és lehiggadt elvekhez ragaszkodnia, mert az első világháborút követő negyedszázadban sok olyan jelszó surrant be az iskolák kapuján, melyek az oktatói munka nyugodt és tervszerű menetének biztosítását sok tekintetben megzavarták s az iskolát különböző metódikai elvek és nevelési jelszavak kísérleti helyeivé tették. Bognár Cecil mondja egyik tanulmányában, hogy „régebben az iskolák ablakai zárva voltak. Fülledt levegő ülte meg a tantermet, mert nem tudott behatolni az élet friss szellője, verőfénye. Ma az iskola ajtóit és ablakaitárva vannak, állandóan légvonalat van benne, minden szél keresztül fúj rajta és behordja az utca porát.”

A bölcs megállapítások valóban óvatosságra intik a nevelőket, mert a nevelés elveit és az oktatás módszereit csak a neveléstudomány állapíthatja meg és az iskolai nevelés nem

¹ Rendtartás a polgári iskolák számára. VKM, 1940.

lehet a folyton változó szellemi és pedagógiai áramlatok játéka és azoknak függvénye.²

Azért azokat a jelszavakat, amelyeket Ellen Key: Das Jahrhundert des Kindes c., sokszor emlegetett művében olyan mereven leszegezett, hogy t. i. az iskolai munkában mindig a gyermeket tegyük a nevelés középpontjába, csak abban az értelemben tehetjük magunkévá, hogy igenis a nevelésnek a gyermek világából kell kiindulnia s a gyermek testi és szellemi természetéhez kell alkalmazkodnia, de a nevelés középpontjában továbbra is a nevelőnek kell maradnia, mert csak a nevelő tudása, eljárásainak tudatossága és rendszeressége, valamint a nevelő erényekben gazdag személyiségének varázsa határozhatja meg a nevelés módját és annak eredményeit. A közösség, így elsősorban a haza iránt felelősséget érző, vallás-erkölcsös és nemzetének lelkéhez mindig hű, dolgos és jellemes magyar polgárok tervszerű nevelése mindig a nemzetnevelői hivatásnak s az abból származó nagy morális felelősségnek az átérzéséből táplálkozhat s ezeknek az erényeknek a meg-személyesítője csak a nevelő lehet.

Nem tagadhatjuk ugyan, hogy az utolsó három évtizedet uraló pedagógiai mozgalmak, melyek munkaiskola, élményiskola, aktíviskola, újiskola, reformiskola s más elnevezés alatt az egész világot bejárták, sok olyan egészséges gondolattal termékenyítették meg az iskola belső életét, amelyek ma közkinccsei az iskolának, mégis kétségtelen, hogy ezek az áramlatok sok fogalomzavart, nyugtalanságot és túlzott módszerkultuszt vittek be az iskolák falai közé, nyugtalanítván ezáltal az iskola belső életében folyó nyugodt, alkotó munkát.

Éppen ezért e rövid kitérés után hangsúlyoznunk kell, hogy a nevelői munka nyugodt menetét éppen az alapvető kérdésekben való egyöntetű eljárások keresztülvitelével minden tekintetben biztosítanunk kell. Előadásunk további részében tehát azt kívánjuk néhány gondolattal megvilágítani, hogy a módszeres értekezleteket miképpen állíthatjuk be az elgondolás szolgálatába, különösképpen pedig fel akarjuk sorolni azokat a problémákat, amelyeket az oktatói és nevelői eljárások egyöntetűségének biztosítása végett a módszeres értekezleteken megbeszélés tárgyává kell tenni.

A Rendtartás idevonatkozó utasításai e tekintetben csak általános tájékoztatást nyújtanak s főleg az iskolai olvasmányok, a könyvnélküliek, a házi olvasmányok, az iskolai és házi feladatok kijelölésére adnak némi utasítást, holott e feladatok egy részét már a tanmenetek készítésével el kell végeznünk, míg pl. a házi feladatok kijelölése előre nem is történhet meg, mert a házi feladatoknak az oktatói munkába való szerves beillesztését csak az oktatás folyamán, esetről-esetre,

² Dr. Bognár Cecília: Az iskola. Magyar Paedagogia. 1941. 5 sz. 323 o.

tehát legföljebb az óravázlatok készítésének kapcsán végeztetjük el.

Innen van azután az, hogy sok iskolában a tanári kar tagjai egyes általános didaktikai vagy módszertani kérdések értekezésszerű elméleti fejtegetésével próbálják az értekezlet nívóját emelni, melyek a legtöbbször konkrét tanulságokat alig nyújtanak, holott a módszeres értekezleteken olyan témák tárgyalását kell megbeszélésünk tárgyaivá tennünk, amelyek elsősorban a saját iskolánk belső életében követendő egységes módszeres munka szabályozását vannak hivatva biztosítani, olyan alapelvek megállapításával, amelyek az eredményes munka feltételeit a tanári kar valamennyi tagjára nézve egyaránt meghatározzák.

Egy ilyen munkaprogramm a következő fontos problémákkal foglalkozhat:

1. A tanári karoknak első kötelességük, hogy a tanítási órák módszeres felépítésének általános menetét világosan és céltudatosan megállapítsák, annak hangsúlyozásával, hogy a tanítás menetének az egyetemes érvényű normák szerint való s a tárgy természetéhez és a foglalkoztatás módjához alkalmazkodó követése mindenkire és minden esetben kötelező. Felügyelői látogatásaim alkalmával többször tapasztaltam, hogy a tanárok oktatói munkájuk keresztülvitelében e fontos alapvetet nem mindig veszik figyelembe. Itt idéznünk kell Willmannak azt a megállapítását, hogy a módszeres menet gondos betartásától való irtózás a gondolkodásra való restségből származik, ami más szóval azt jelenti, hogy a tanításnak minden esetben lélektani és logikai törvények szerint kell haladnia s a tanítás menetét szabályozó alaptörvényeknek, mint az emberi gondolkodás törvényeinek, a tanítás menetében minden alkalommal és minden vonatkozásban érvényesülniök kell.

Azért a tanári kar a módszeres értekezleteken állapítsa meg az egyes nevelőtárgyak módszeres egységeinek általános menetét azoknak az újabb elveknek a figyelembevételével, melyek a régi Herbart—Ziller—Rhein-féle ú. n. formális fokozatokat mai életteljesebb formájukban vetítik szemeink elé. Gyakorló iskolánk pl. e fontos alapvető problémát úgy oldotta meg, hogy az egyes szaktanárok az általános alapelvek szem előtt tartásával minden tárgyból, minden osztályban kidolgoztak egy-egy olyan típus-óravázlatot, amelynek felépítésében az új szellemű formális fokozatokat szemléltetően érvényesítették. Nem lehet mai értekezésünk tárgya, hogy a tanítási órák ez újszerű felépítésének fokozatait és elveit ismertessük, mert az idevonatkozó irodalom e kérdéseket már több helyen megvilágította s csak érinteni kívánom, hogy gyakorló iskolánk e tekintetben a régi formális fokozatok helyett azt a dr. Mester János volt pedagógiai professzorunk által propagált tanítási menetet követi, mely az asszociációs lélektanon felépülő

úgynevezett Herbart-féle formális fokozatok helyett az élmény elvének, a tanuló öntevékenységének, az ítélet s a munka lélektanának figyelembevételével állítja egybe a tanítási órák általános menetét.³ Ez a menet általában: a *számonkérést*; az *élmény-nyújtást* (hangulatkeltést); a *probléma felvetését* (célkitűzést); az elemzés és összetevés gondos irányításával a *probléma megfejtésére vonatkozó együttes munka menetét* (s ezzel kapcsolatban a kifejezés megfelelő eszközeinek a megválasztását és alkalmazását); a *munka kritikai számbavételeit*; a *tanultak gyakorlati életbe helyezését és értékelését*; s az *utólagos munka kijelölését* jelöli meg, mint a tanítás menetének általános fokozatait. Ezek a fokozatok természetesen csak általános keretet mutatnak, melyet tartalommal a tanárnak kell megtöltenie s meg kell jegyeznünk, hogy az ú. n. megfigyeltető tanításokban (mint a földrajzban és a természettudományi tárgyaknál), vagy az ú. n. magyarázó tanításokban (mint az anyanyelv és idegennyelvi oktatásban), vagy az ú. n. képzelgető oktatásban, (mint a történet tanításában), vagy a megfejtő tanításokban (pl. a mennyiségtanban) a tárgyalás, anyag természetének és az elérendő tanítási és nevelési céloknak megfelelően a felvett fokozati keretek bizonyos tekintetben módosulhatnak.

Mi a magunk részéről az előre átgondolt fokozatokhoz való tudatos alkalmazkodást, a gondos tanári munka egyik fontos velejárójának tartjuk, mert a fokozatokhoz való alkalmazkodás a tanítást nem sablonossá, hanem alapossá és rendszeressé teszi, ami az oktatói munka egyik legnagyobb értéke. Meg kell jegyeznünk, hogy az a logikus és természetes menetű szolid tanári munka a legértékesebb, mely mindig tisztában van azzal, hogy mikor, mit és hogyan alkalmazzon. Az ilyen nevelő ugyanis a tanítási fokozatok hátterében nemcsak tanítói eljárásainak egyes fázisát látja, amikor figyelemmel van a tanítás empirikus, racionális, technikus és etikai mozzanataira, de tisztán látja azokat a lelki funkciókat is, melyek a tanítással párhuzamosan a tanuló lelkében végbemennek, s azokat a nevelői hatásokat is, melyek a tanulók értelmi, érzelmi és akarati életének, vagyis a tanulók személyiségének kialakítását célozzák. Meg kell jegyeznünk, hogy csak a helyes módszertani elvekre felépített tanítás a valóban értékes és megbízható, s csak az ilyen oktatás vihet a tanulók lelkébe eleven erőt, azért sokkal inkább jó tanárok azok, kik alapos szaktudásuk mellett megfelelő elméleti, módszertani ismeretekkel rendelkeznek, ha mindjárt a külső technikai fogások alkalmazásában nem is mutatnak virtuozitást, mint azok a nevelők, akik főleg a gyakorlatra és tapasztalatra hivatkozva

³ Dr. Mester János: A hospitálás, tanítási gyakorlat és bírálat főszempontjai az állami polgári iskolai tanárképző főiskolán.

sokszor valóban mutató tanításokat produkálnak, anélkül azonban, hogy módszeres eljárásaikat kellőképpen igazolni tudnák.⁴ A tanításnak minden látszatra való dolgozástól óvakodnia kell, mert valóban csak az a tanári munka gyümölcsöző, mely biztos tárgyismereten, tervszerű és tudatos módszeres elgondoláson és a tanítás mindig fejlődő gyakorlatán épül fel. Az a meggyőződésünk, hogy a készülő új polgári iskolai Tanterv Általános Utmutatása az egyes tanítási órák felépítésének problémáival is részletesen fog foglalkozni, mert ennek tárgyalása éppen a tanár egyik legfontosabb funkciójának sok lényeges kérdését érinti.

Lássuk továbbá, hogy a fent ismertetett témán kívül a módszeres értekezletnek milyen további kérdések tárgyalásai képezhetik az anyagát. Itt mindjárt megállapíthatjuk, hogy elsősorban azok a kérdések, amelyek éppen a tanítási óra felépítésének egyes fokozataival vannak kapcsolatban. Ilyenek:

2. Mi módon történjék a tanulók számonkérése, azaz milyen legyen az egyes tantárgyakban a feleltetés módja és ennek kapcsán mikor és mily módon történjék a tanulók feleleteinek az osztályozása és az osztályzatoknak az osztályozó naplóokban való megrögzítése. Anélkül, hogy a kérdésnek taglalásába kezdhetnénk, tanártársaim is azonnal látják azokat a nehézségeket, amelyek a kérdés felvetésével mutatkoznak. A mai ú. n. párbeszédes tanalak mellett, amikor a tanár a számonkérésnél is a tanár és tanulók együttműködésére törekszik, nem könnyű dolog a sokszor egy-egy szavas, vagy pár mondatos feleletekből a tanulók tudását, mérlegelni és tudásukról megbízható ítéletet mondani. Itt tehát megbeszélendők azok a módszerek, melyekkel az itteni nehézséget elháríthatjuk.

3. Tárgyalandó továbbá az ismétléseknek, majd az összefoglalásoknak menete és módja és ezekben a fontos műveletekben a tanulóknak és a tanárnak egymáshoz való viszonya.

4. A tanítási órák felépítésével függ össze annak a kérdésnek a megbeszélése is, hogy az egyes tárgyakkal kapcsolatban milyen szerepe legyen az oktatásban a tankönyvnek. A tankönyvnek az oktatásban való rendkívül fontos szerepét ugyanis még a legtetszetősebbnek látszó didaktikai elvek mellett is hangsúlyoznunk kell.

5. A módszeres értekezleten jelentik be a tanárok az irandó magyar nyelv, német nyelv és mennyiségtani dolgozatok témaköreit, különösképpen pedig a módszeres értekezleten kell megbeszélni, mégpedig teljes részletességgel és alaposítással azokat az elveket, melyeket a dolgozatok osztálymunkával történendő javításánál a szaktanároknak a javítási órát megelőzőleg, a javítási órán, majd a javítások megtörtén-

⁴ Dr. Barankay Lajos: A gyakorlati tanárképzés megszervezése. Magyar Pedagógia. 1928. (8—10. szám.)

te után követniök kell. Itt is az a fontos, hogy a tanárok idevágó munkájában egyöntetűség legyen, s hogy a javítási eljárások megállapításában a korszerű elvek szintén érvényesüljenek. Az írásbeli dolgozatok íratásának külső elrendezésében és a füzetek rendjének és tisztaságának biztosításában szintén egyöntetűsége kell törekedni.

6. A módszeres értekezleteken kell megbeszélni a házi írásbeli dolgozatok íratásával kapcsolatos problémák sokat vitatott többoldalú kérdéseit is. Így különösen, hogy miként történjék a házi írásbeli dolgozatok kritikai számbavétele s hogy milyen álláspontot foglaljon el a tanári kar a házi írásbeli dolgozatok javításával kapcsolatban. Anélkül, hogy a kérdésben állást foglalni próbálnánk, csak azt akarjuk megjegyezni, hogy a házi feladatok elbírálásában azok óráról-órára történendő gondos kritikai számbavétele a legfontosabb, amelyen belül elfogadható módon a füzetek ellenőrzése is megtörténhet. Itt figyelembe kell vennünk azt a fontos elvet, hogy pl. a magyar nyelvi fogalmazási készség tervszerű kialakításában nem a házi füzetek kijavításának van döntő szerepe, mert az önálló fogalmazási készség kifejlődéséhez elsősorban a házi feladatok bírálatainak kapcsán szerzett tapasztalatok s az óráról-órára megisméltető analógiák vezetnek el a tanulókat.

7. Szintén a tanítás munkájával van kapcsolatban az új n. munkanaplók alkalmazásának és azok használatának a kérdése is. Általánosan elfogadott elv ma már, hogy az öntevékenység iskolájában igen fontos szerep jut a munkanaplónak. Itt ismét az a lényeges, hogy a tanári kar a módszeres értekezleteken történő megbeszélések alapján a munkanaplók kezelését illetőleg szintén egyöntetű megállapodásokat hozzon. Így eldöntendő, hogy mely tárgyak tanításával kapcsolatban alkalmazunk munkanaplókat. Megbeszélendő továbbá, hogy mi legyen a tartalmuk az egyes munkanaplóknak. Meg kell állapítani, hogy a munkanaplókban a tanítási anyag vezető gondolatainak megrögzítése a tanítás menetével párhuzamosan milyen formában és tartalomban történjék. Megbeszélendő, hogy a tanári ambícióból fakadó túlzások ellen hogyan védekezünk, megállapítandó továbbá, hogy az egyes tárgyakkal kapcsolatban a munkanaplóba bekerülő vázlatos táblai rajzoknak milyen szerepet szánunk, továbbá, hogy milyen legyen ezeknek a rajzoknak a kivitele. Nevelési szempontból nagyon fontos a munkanaplók rendjének és tisztaságának a biztosítása. Ennek érdekében, valamint a naplók ellenőrzésének módjában szintén egyöntetű eljárásokra kell törekedni. E tekintetben ugyanis csak következetes és tervszerű munkával érhetünk el eredményeket.

8. A tanítási munka menetével és annak rendszerességével van kapcsolatban az óravázlatok készítésének problémája is, amelyek arra hivatottak, hogy a tanárnak a tanórákra való el-

mélyült rákészülését minden vonatkozásban elősegítsék és igazolják. Nem kétséges, hogy a tanári karnak az óravázlatok készítésének alapelveiben is együttes megállapodásokra kell jutnia. Az óravázlatok csak akkor mondhatók sikerülteknek, ha bennük a tanítási órák anyagának a megállapított fokozatok szerinti tagolása, valamint a szemléltetés eszközei és módjai is fel vannak tüntetve s általában, ha a szaktanár azzal a meggyőződéssel készíti az óravázlatokat, hogy azok elsősorban magának a tanárnak, nem pedig a felügyelőnek készülnek. A jó óravázlatból annak kell kitűnnie, hogy a tanár a tanítás előtt lelkileg átélte a tanítandó anyagot, ami a helyesen felfogott oktató munka lényeges feltétele és velejárója. Az óravázlatok tehát csak a tanításra való közvetlen előkészületben íródhatnak, amely közvetlen előkészület a tanár részéről a tanmenet-hoz való illeszkedést, a tankönyvhöz való alkalmazkodást, a tanár birtokában és állandó használatában lévő jelesebb szakkönyveknek, összefoglaló munkáknak és vezérkönyveknek az áttekintését s a kérdéses ismeretanyag benső feldolgozását, bennünk élővé válását jelenti. Ez a benső átélés a tanári előkészületben a legfontosabb, amikor a feldolgozandó ismeretanyagot, mint lelkünk tartalmát mintegy „individualizáljuk”, mert tanításunkban csak így tudjuk érvényre juttatni azokat a szellemi, erkölcsi, esztétikai és szociális értékeket, melyeket a tanítással kapcsolatban tanulóink nevelésében biztosítani kívánunk. A nevelő ilyen előkészülettel tud csak életet vinni tanításába, amikor felszabadulván a robotmunka áldatlan unalmától, a jól végzett munka rendszerességében és szépségében lelki gyönyörűséget talál.

9. A módszeres értekezleteken kell az arra alkalmas egyén előadása alapján megbeszélni és tisztázni azoknak a fogalmaknak és elveknek a tartalmát és értelmét, amely elvek ma a modern oktatásban érvényesülést követelnek. Ilyen elvek, hogy csak a fontosabbakat említsük, a szellemi öntevékenység elve, az élményszerűség és alkalomszerűség elve, a spontáncitás elve, a tanítás szolgálatába beállítható kézi öntevékenység elve, a munkaközösség, a szemléltetés, az anyagszerűség, az okság elve, a koncentráció, a gyakorlatiasság elve stb., amely elvek a nevelőoktatásban valóban csak akkor váltanak ki termékenyítő hatásokat, ha a nevelők a fogalmak belső tartalmát felismerve, azok alkalmazását mindig megfelelő helyen és módon tudják beilleszteni az oktatás menetébe. Azok az iskolák, melyek ezen elvek alkalmazását szervesen tudják beállítani a tudatos tanári munkálkodásba, valóban életszerűek lesznek, életszerűek úgy metodikailag, mint teleológiailag, amire minden iskolának törekednie kell, jól megjegyezvén, hogy az iskolában közölt ismeretek, bármily ismeretről is van szó, csak annyiban jelentenek valóban értéket, amennyiben azok elősegítik az egész ember kiképzését.

10. A módszeres értekezleteken kell megbeszélni a tanári munka tervszerűségét biztosító tanmenetek készítésének általános alapelveit. A polgári iskolában készített tanmenetek még nem is olyan régen valóságos módszeres tanulmányoknak voltak tekinthetők, túlzott jelentőségük azonban az óravázlatok készítésére vonatkozó rendelkezésnek a kiadása óta megszűnt. Igazgató-kartársaim azonban jól tudják, hogy elkészítésük, főleg a kezdő tanároknak, még mai leegyszerűsített alakjukban is mennyi gondot okoz, főleg azért, mert az összeállításukra vonatkozó egységes alapelveknek a megállapítása nem történt meg. Alakilag, különösen a rendelkezésre álló összes időnek, valamint az egymásután következő problémakörök között felveendő részisméltésekre, valamint a tanévvégi összefoglalásokra fordítandó órák számának a reális és arányos megállapítása nagyon fontos, figyelembe véve azt az elrendezést, hogy az elméleti tárgyaknál az ismételésekre és összefoglalásokra szánt idő a rendelkezésre álló összes időnek legalább az 1/3-ét képezze.

11. Ha felemlítem még, hogy a módszeres értekezleten az iskolában működő ifjúsági egyesületek működésének rendjét és módját szabályozó elveket is rendszeres tárgyalás alá kell venni, úgy gondolom mélyen tisztelt Kartársaim, hogy az iskolai oktatás belső munkájának egyöntetűségét és harmonikus egységét biztosító legfőbb kérdéseket mind felemlítettem s így a végső következtetés megállapítása előtt egészen röviden szólhatok még mai előadásom másik feladatáról is, az ú. n. **bemutató-tanításokról.**

II.

Amint a fogalom neve világosan mutatja, itt arról van szó, hogy az egyes iskolák tanári testületeinek tagjai, társaiknak jelenlétében, egy arra kijelölt tanórában, a tanítás menetének tanmenetszerű rendjében sorra kerülő módszeres egységről, egymást követve nyilvános tanítást tartsanak. Maga a gondolat egészen újszerű s bár, amint jeleztem volt, annak kereszttüvelére a Rendtartás lehetőséget nyújt, a bemutató órák tartása az iskolák belső életében általában még nincs gyakorlatban. Lényegében a bemutató-tanítások a gyakorló iskolák didaktikai munkájának velejárói, ahol a didaktikai kiképzésben részesülő tanárjelöltek, mielőtt a gyakorlati tanításokat megkezdenék, a hétnek egy kijelölt órájában, havonként változtatható beosztással, szaktárgyaikból, az illetékes szakvezető tanároktól ú. n. bemutató-, vagy ahogy mondani szokták, mintatanításokat hallgatnak. A mi gyakorló iskolánkban a II. éves tanárjelöltekre kötelező a bemutatótanítások hallgatása. Az egyes szakcsoportokhoz tartozó II. éves hallgatók egy tanév folyamán kb. 20—24 ilyen bemutató-tanításon vesznek részt.

A bemutató-tanítások alkalmával a hallgatók ú. n. hospitálási jegyzeteket készítenek, majd a gyakorló iskola szakvezető tanárai az erre a célra kijelölt külön szemináriumi órákon megbeszélnek a hallgatókkal a bemutatott tanítási órák tanulságait, az alkalmazott metódust és a tanítást vezető módszertani elveket, mely után a hallgatók elkészítik a bemutatott tanítások vázlatait. Nem kétséges, hogy ezek a bemutató-órák rendkívül tanulságosak s teljes mértékben eredménnyel szolgálják azt a célt, hogy tanárjelöltjeink az eleven hatások s a megfelelő tudatos módszeres elvek birtokában a következő tanévben, a III. évfolyamon a gyakorlati tanításokat, egyelőre még tervszerű előkészítés alapján, de felkészülve megkezdhessék. A tanárrá való nevelésnek nagyszerű elindításai ezek az órák, amelyekről ilyen vonatkozásban még csak annyit akarok megjegyezni, hogy a hazai tanárképző-intézetek közül a bemutató-tanítások eme rendszere a gyakorlati kiképzésnek a III. és IV. évfolyamon hozzákapcsolódó további feladataival együtt a régi hagyományok alapján éppen a polgári iskolai tanárképzésben van a legtökéletesebben megszervezve.

Ami már most a bemutató-óráknak a többi iskolákban való bevezetését illeti, e tekintetben bizonyos újjátászzerű elgondolással állunk szembe. Ilyen irányú törekvésekről a pedagógiai lapokban is keveset olvashattunk s magam pl. csak néhány olyan gimnáziumról tudok, ahol a *bemutató-órák rendszeres tartását* bevezették. A gimnáziumok tanárai között ezt a pedagógiai elgondolást nyomatékosan Róder Pál tanügyi főtanácsos propagálta, aki szekszárdi gimnáziumi igazgatósága alatt az intézetében tartott évi 26 ilyen bemutató-tanításról számolt be az iskola egyik Évkönyvében.⁵ Bizonyára nincs senki közöttünk, aki a hospitálások mai vérszegény rendszere mellett a tanári kar összes tagjai előtt tartandó ilyen bemutató-tanításoknak az iskola egész belső életére kiható nagyszerű hatásait el ne ismerné. Szerény véleményem szerint az iskolában folyó oktató munka rendszerességét és egyöntetűségét többféle módon biztosíthatjuk, de e tekintetben alig érhetünk el céltudatosabb, megbízhatóbb és közvetlenebb eredményeket, mint éppen a bemutató-órák elevenen ható lendületes rendszerével. Éppen ezért a bemutató-óráknak az iskola belső életébe való bevitelét a magam részéről csak a legmelegebben javasolhatom, mert az elérhető konkrét pedagógiai célok mellett, melyeket többoldalról megvilágíthatnánk, ezek a bemutató-órák nagyban elősegítik az együttműködő és együttélő tanártársak tárgyilagos igazságon nyugvó egymásközötti megítélését is, s bölcs és céltudatos vezetésük hozzájárulnak az egymást megbecsülő komoly testületi szellem kialakításá-

⁵ Róder Pál: A bemutató órákról, Szekszárd. Gimnázium Értesítője 1932/33. —

hoz. A bemutató órák tartása természetesen csak akkor tanulságos, ha azokat, lehetőleg külön órában, megfelelő megbeszélés követi. A bemutatóra szóló meghívásokat az igazgató a tanári testület tagjaival néhány nappal előre tudassa, hogy a tanárok a közölt témát előzetesen átgondolhassák. Végeredményképpen még csak azt jegyzem meg, hogy a bemutató órák valóban elősegítik az iskolában folyó munka rendszerességét s míg az idősebb tanárokat megóvják a pedagógiai eljárásokban való megmerevedéstől és begubózástól, a fiatal, kezdő tanároknak pedig annyiban nyújtanak gazdag tanulságokat, mert beláttatják velük, hogy valóban nagy gyakorlatra és a tanítás művészetére van ahhoz szükség, hogy a tanítással kapcsolatban az ismeretek közlése mellett a tanítás eredményének a legdrágább kincseit: a tanítás nevelői értékeit is kiaknázni tudják.

Külön tárgyalást igényelne még, mélyen tisztelt Kartársaim annak taglalása, hogy a felvetett módszertani problémákat a tanévenként csak kétszer tartható módszeres értekezleten módunkban van-e letárgyalni, valamint meg kellene vizsgálni még azt is, hogy a szóban forgó bemutató-tanításoknak az iskola munkarendjébe való beillesztése milyen feltételek mellett és mi módon lehetséges. E kérdésekre azonban én feleletet nem adhatok, mert annak megadására nem érzem magamat most hivatottnak. Midő így, vázlatos, a problémákat röviden érintő előadásomat befejeztem, az a meggyőződésem kedves Kartársaim, hogy a módszer és a módszeres munka problémáival való foglalkozás sohasem haszontalan.

A módszer kérdése Aristoteles, Verulami Bacon, Descartes, Kant, Wundt s más nagy szellemek kutatásain át a tudomány- és tudományos gondolkodásnak mindig egyik legfontosabb problémája marad. De az marad a tudományos pedagógiának is azzal a különbséggel, hogy míg a tudományos módszer a tudós szellemi munkájának a szabályozása, addig a tanítás módszere a tanár és tanítvány közös szellemi munkáját irányítja. „Csak a módszer képes a gondolatot fékezni, a tárgyhoz vezetni és ott tartani,” mondja Hegel. Pestalozzi pedig azt mondja: „Minden tanítás mechanikus formáját azoknak az örök törvényeknek kell alávetni, melyek szerint az emberi szellem az érzéki szemléletből világos fogalmakhoz emelkedik.”⁶

Ilyen értelemben méltóztassanak az én gondolatmenetemet figyelemre méltatni.

Kratofil Dezső.

⁶ Dr. Weszely Ödön: A módszer kérdése. (A modern paedagogia útjain.)